

Олександра Кологойда

докторка юридичних наук, професорка, адвокатеса,
професорка кафедри економічного права
та економічного судочинства
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(Київ, Україна)
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-6929-3225>
Researcher ID: <http://www.researcherid.com/rid/G-5740-2017>
oleksandra.kolohoida@knu.ua

DOI: 10.33498/Юшн-2025-12-127

УДК 346.93:347.725

ПРАВО МІНОРИТАРНИХ АКЦІОНЕРІВ НА ОТРИМАННЯ ЧАСТИНИ ЧИСТОГО ПРИБУТКУ В АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВАХ З ДЕРЖАВНОЮ ЧАСТКОЮ

Анотація. У статті проаналізовано норми законодавства, які визначають право акціонера на участь у розподілі чистого прибутку та отримання частки чистого прибутку або дивідендів, особливості реалізації цього права в акціонерних товариствах, 50 і більше відсотків акцій (часток) яких прямо або опосередковано належить державі (АТ з державною часткою). У таких АТ акціонери мають гарантоване законом право на отримання частки розподіленого чистого прибутку пропорційно частці в статутному капіталі.

Набуло подальшого розвитку дослідження корпоративного права на участь у розподілі чистого прибутку та отримання дивідендів і зобов'язального права на отримання розподіленої частини чистого прибутку / дивідендів.

Право на отримання частини чистого прибутку і дивідендів не є тотожними за правовими підставами, порядком, способом та строками реалізації. Підставою для виплати дивідендів за простими акціями є рішення загальних зборів, яким визначається сума чистого прибутку, яку вирішено спрямувати на виплату дивідендів, порядок та строки виплати. Правовою підставою виплати частини чистого прибутку в АТ є норма закону про державний бюджет на відповідний рік і рішення виконавчого органу; умовою – відсутність рішення загальних зборів про виплату дивідендів до 1 травня року, наступного за звітним.

Дивідендна політика держави обмежує принцип верховенства загальних зборів та їх виключної компетенції в питанні розподілу чистого прибутку в АТ з державною часткою. Проаналізована правозастосовна практика у спорах про стягнення частини чистого прибутку та дивідендів з АТ "УКРНАФТА", рішення Конституційного Суду України та правові висновки Верховного Суду щодо вирішення корпоративних спорів зі стягнення частини чистого прибутку та дивідендів. Обґрунтовується недотримання принципів рівності, пропорційності та недискримінації в АТ з державною часткою в частині строків, способів виплати частини чистого прибутку на частку держави та міноритарним акціонерам.

Ключові слова: корпоративне право; господарський процес; акціонерні товариства; права акціонерів; частина чистого прибутку; дивіденди; дивідендна політика; принципи верховенства права, правової визначеності, пропорційності, рівності, недискримінації; зловживання корпоративним правом.

Одним із прав акціонера як власника як простих, так і привілейованих акцій акціонерного товариства (далі – АТ) є право брати участь у розподілі

© Олександра Кологойда, 2025

чистого прибутку та одержувати його частину (дивіденди) визначене ст. 96¹, ч. 1 ст. 116, ст. 158 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України)¹, статтями 27, 28, 34 Закону України “Про акціонерні товариства” (далі – Закон про АТ)² від 27.07.2022, ст. 9 Закону України “Про ринки капіталу та організовані товарні ринки”³ від 20.07.2020, ст. 11 Закону України “Про управління об’єктами державної власності”⁴ від 21.09.2006. Порядок виплати дивідендів врегульовано рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 28.04.2023 № 475⁵.

Відповідно до Кодексу корпоративного управління⁶ компанія створює довгострокову сталу цінність і максимізує прибуток акціонерів, що досягається завдяки збільшенню вартості її акцій та виплаті дивідендів. Право на участь у розподілі прибутку та отримання дивідендів задовольняє інвестиційний інтерес акціонера. Пропорційний розподіл чистого прибутку між усіма акціонерами забезпечує баланс інтересів мажоритарного і міноритарних акціонерів, а в АТ з державною часткою – також баланс приватних та публічних інтересів.

Проблематику реалізації права на участь у розподілі чистого прибутку і отримання його частини (дивідендів) досліджували такі вчені, як М. Богуш, В. Гевко, О. Вінник, О. Кібенко, І. Лукач, Г. Смірнов, А. Смітюх, В. Цікало та ін. Однак у їхніх роботах не приділялось уваги реалізації права на отримання частини чистого прибутку міноритарним акціонером у АТ з державною часткою, що має свої особливості та потребує судового захисту.

Мета дослідження: визначити порядок участі міноритарного акціонера в розподілі чистого прибутку АТ з державною часткою, захисту права на отримання дивідендів або частини чистого прибутку та засадах верховенства права, рівності, пропорційності та недискримінації.

Учасники господарського товариства мають право в порядку, встановленому установчим документом товариства та законом, брати участь у розподілі прибутку товариства й одержувати його частину (дивіденди) (п. 2 ч. 1 ст. 116 ЦК України). Відповідно до ст. 96¹ кодексу до прав учасника (корпоративних прав) належить право в порядку, встановленому установчим документом та законом, брати участь у розподілі прибутку й одержувати

¹ Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-VI <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>> (дата звернення 26.08.2025).

² Про акціонерні товариства: Закон України від 27 липня 2022 р. № 2465-IX <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#Text>> (дата звернення 26.08.2025).

³ Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України в редакції від 19 червня 2020 р. № 738-IX <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>> (дата звернення 26.08.2025).

⁴ Про управління об’єктами державної власності: Закон України від 21 вересня 2006 р. № 185-V <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16#Text>> (дата звернення 26.08.2025).

⁵ Порядок виплати акціонерним товариством дивідендів: затверджено рішенням НКЦПФР від 28 квітня 2023 р. № 475 <<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0475863-23#Text>> (дата звернення 26.08.2025).

⁶ Кодекс корпоративного управління: ключові вимоги і рекомендації: затверджено рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 12 березня 2020 р. № 118 <<https://www.nssmc.gov.ua/documents/kodeks-korporatyvnoho-upravlinnia-kliuchovi-vymohy-i-rekomendatsii>> (дата звернення 26.08.2025).

його частину (дивіденди), якщо юридична особа має на меті одержання прибутку.

АТ може виплачувати акціонерам частину свого чистого прибутку з розрахунку на одну належну їм акцію певного типу та/або класу (ч. 1 ст. 158 ЦК України).

Відповідно до ст. 9 Закону України “Про ринки капіталу та організовані товарні ринки” акція – це іменний цінний папір, що посвідчує майнові права його власника (акціонера), які стосуються АТ, включаючи право на отримання частини прибутку АТ у вигляді дивідендів і право на отримання частини майна АТ у разі його ліквідації, право на управління АТ, а також немайнові права, передбачені ЦК України та законом, що регулює питання створення, діяльності та припинення АТ.

Акція посвідчує права акціонера щодо відповідного АТ (ч. 1 ст. 22 Закону про АТ, ст. 96¹ ЦК України). Такі права можуть бути корпоративними (майновими або немайновими) та зобов’язальними. Право брати участь у розподілі прибутку та отримувати його частину (дивіденди) є корпоративним і нерозривно пов’язане з часткою (акцією); право вимагати виплати оголошених дивідендів – зобов’язальним правом⁷, і не переходить до набувача акції (частки).

Загальні обмеження для прийняття рішення про виплату дивідендів і для виплати дивідендів за наявності прийнятого рішення визначено ст. 35 Закону про АТ. За відсутності таких обмежень право на отримання частини чистого прибутку / дивідендів може бути умовним і безумовним, абсолютним і відносним залежно від типу акцій та наявності в статутному капіталі АТ частки держави (прямо або опосередковано).

Абсолютне корпоративне право на отримання фіксованих дивідендів мають власники привілейованих акцій. Розмір і черговість виплати дивідендів за привілейованими акціями визначається статутом АТ і не залежить від результатів діяльності АТ. Виплата здійснюється до 30 червня року, наступного за звітним, і не потребує рішення загальних зборів про виплату дивідендів. У разі відсутності чистого прибутку виплата дивідендів власникам привілейованих акцій здійснюється за рахунок резервного капіталу (ч. 2 ст. 21 Закону про АТ) або спеціального фонду АТ для виплати дивідендів. Єдине обмеження згідно з ч. 3 ст. 35 Закону про АТ пов’язане з емісією різних класів привілейованих акцій.

⁷ В Цікало, ‘Здійснення і захист права акціонерів на отримання дивідендів: порівняльно-правовий аспект’ [2016] 63 Вісник Львівського університету. Серія юридична 97–112; О Щербина, ‘Правове становище акціонерів за законодавством України’ (автореф дис к. ю. н, 2001) 10; М Козирева, ‘Право на участь у розподілі прибутку господарського товариства’, *Проблеми цивільного права та процесу: тези доп. учасників наук.-практ. конф., присвяч. світлій пам’яті О. А. Пушкіна* (Харків, ХНУВС 2019) 327–330; А Смітюх, ‘Щодо правової природи права на дивіденд’ [2018] 29 Правова держава 88; Г Смірнов, ‘Корпоративні права: особливості здійснення та захисту’ (дис д-ра філос. Право, 2023) 108.

Кожною простою акцією АТ її власникові – акціонеру надається однакова сукупність прав, включаючи права на отримання дивідендів, інші права, передбачені законодавством та статутом АТ (ч. 1 ст. 27 Закону про АТ).

Акціонери – власники простих акцій АТ, у статутному капіталі яких немає частки держави, мають відносно корпоративне право на отримання дивідендів, що реалізується за умови наявності: 1) чистого прибутку звітного року або нерозподіленого прибутку минулих звітних періодів (років); 2) рішення загальних зборів акціонерів про розподіл чистого прибутку та направлення його частини на виплату дивідендів; 3) відсутність обмежень на виплату дивідендів, визначених законом⁸. У таких АТ, маючи на меті довгострокові інтереси компанії, загальні збори незалежно від розміру прибутку, можуть ухвалити рішення не виплачувати дивіденди, а спрямувати чистий прибуток на розвиток виробництва, поповнення резервного фонду, фонду матеріального заохочення чи інші цілі.

Водночас акціонери – власники простих акцій у АТ з державною часткою мають абсолютне корпоративне право на частку чистого прибутку та дивіденди. Це право гарантоване законом; умовою є лише наявність чистого прибутку звітного року або нерозподіленого прибутку минулих років. Прийняття або неприйняття рішення загальних зборів про розподіл прибутку та направлення частини чистого прибутку на виплату дивідендів впливає лише на форму, строки, спосіб виплати приватним акціонерам, дату визначення переліку осіб, що мають право на отримання дивідендів або частини чистого прибутку.

Вчені висловлювали думку про належність права акціонера на дивіденди до безумовних прав акціонера⁹ та необхідність запровадження в Україні обов'язку АТ виплачувати дивіденди¹⁰. Для захисту прав міноритарних акціонерів Г. Смірнов пропонує передбачити обов'язковість спрямування на виплату дивідендів 50 % чистого прибутку або нерозподіленого прибутку¹¹. А. Сороченко вважає за необхідне закріпити, що рішення про невиплату дивідендів ухвалюється кваліфікованою більшістю голосів¹².

У законодавстві деяких країн Європи (Греція, Німеччина, Португалія, Фінляндія, Швейцарія, Швеція) встановлено гарантоване право меншості на виплату їй дивідендів, що забезпечує баланс інтересів і спрямовано на захист прав міноритарних акціонерів та уникнення зловживання мажоритар-

⁸ І Калаур, В Гевко, 'Здійснення та захист особою корпоративного права на розподіл прибутку товариства та отримання дивідендів' [2023] 4 Європейські перспективи 185.

⁹ Щербина (н 7) 3; І Саракун, 'Дивіденди акціонерного товариства: погляд на сучасні проблеми та перспективи їх правового врегулювання' [2005] 4 Приватне право і підприємництво 62–66.

¹⁰ М Богуш, 'Проблема правового механізму реалізації корпоративних прав на отримання дивідендів' [2013] 95 Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки 101.

¹¹ Г Смірнов, 'Корпоративне (та зобов'язальне) право на дивіденди: доктрина та правове регулювання' [2022] 7 Юридичний електронний науковий журнал 149.

¹² А Сороченко, 'Проблеми реалізації акціонерами права на отримання дивідендів за законодавством України' [2013] 3 Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки 101.

ним акціонером правом на пропорційний розподіл чистого прибутку. Так, ст. 11 розділу 18 Закону Швеції про компанії¹³ передбачає, що на вимогу акціонерів, які володіють не менш як 10 %, річні загальні збори ухвалюють рішення про виплату дивідендів у розмірі половини річного прибутку згідно із затвердженим балансом, що залишається після покриття збитків минулих періодів, відрахувань, що згідно із законом або статутом повинні бути спрямовані до резервного капіталу, та сум, які згідно зі статутом повинні бути використані для інших цілей, крім виплати дивідендів акціонерам. Загальні збори не зобов'язані ухвалювати рішення про виплату дивідендів у розмірі, що перевищує 5 % від власного капіталу компанії. Аналогічне положення про дивіденди меншості закріплене в § 7 розділу IV Закону Фінляндії про компанії¹⁴, який передбачає, що принаймні половина прибутку за фінансовий рік, за вирахуванням будь-яких сум, що не підлягають розподілу відповідно до статуту, розподіляється як дивіденди, якщо цього вимагають акціонери, які володіють щонайменше однією десятою всіх акцій на річних загальних зборах до прийняття рішення про використання прибутку. Однак акціонер не може вимагати більше, ніж дозволяє цей розділ для розподілу без згоди кредиторів, а також більше 8 % власного капіталу компанії. Будь-які дивіденди, розподілені протягом фінансового року до річних загальних зборів, віднімаються від суми, що підлягає розподілу. Інший порядок виплати дивідендів міноритаріям може бути визначений у статуті. Право на дивіденди міноритаріїв може бути обмежене лише за згодою всіх акціонерів.

Обов'язок товариства виплачувати дивіденди закріплений у законах Греції та Португалії. Закон Греції про публічні акціонерні компанії¹⁵ передбачає, що на виплату дивідендів має бути спрямовано не менше 35 % чистого прибутку. За рішенням загальних зборів, ухваленим зі збільшеним кворумом і більшістю, цей відсоток може бути зменшений, але до рівня не нижче 10 % від прибутку. Відмова від виплати мінімальних дивідендів можлива лише за рішенням загальних зборів збільшеним кворумом, передбаченим статтями 130 (3) і (4), і ухваленим не менше 80 % голосів присутніх на зборах акціонерів. За рішенням загальних зборів, яке ухвалюється зі збільшеним кворумом і більшістю, прибуток, розподілений як мінімальний дивіденд, може бути капіталізований і розподілений між усіма акціонерами у формі акцій за їх номінальною вартістю. Пункт 1.3.1.6 Кодексу Португалії про компанії¹⁶ передбачає, що принаймні половина прибутку компанії має бути розподілена між акціонерами (з урахуванням обмежень щодо формування резервного капіталу та платоспроможності компанії). Винятки з

¹³ Aktiebolagslagen (ABL) 2005:551. 16.06.2005 <https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/aktiebolagslag-2005551_sfs-2005-551> (accessed 26.08.2025).

¹⁴ Osakeyhtiölaki 624/2006 <<https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2006/624>> (accessed 26.08.2025).

¹⁵ Αναμόρφωση του δικαίου των ανωνύμων εταιρειών: Νомос Υπ' Αριθμ. 4548 ΦΕΚ Α' 104/13.06.2018 <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/373335/nomos-4548-2018#google_vignette> (accessed 26.08.2025).

¹⁶ The Commercial Companies Code: Decree Law No. 262/86, of 02.09.1986. <<http://www.noronhaadvogados.com.br/guia/negociosportugal/lgp2002/cap01.htm>> (accessed 26.08.2025).

цього правила можуть бути передбачені статутом, або рішенням, ухваленим загальними зборами більшістю в три чверті голосів від усіх акціонерів. Стаття 677 Книги 5 “Зобов’язальне право” Цивільного кодексу Швейцарії передбачає право акціонерів на обов’язкову виплату дивідендів у розмірі не менше 5 % чистого прибутку за умови розподілу прибутку на користь членів ради директорів товариства¹⁷.

У країнах англо-саксонської системи права захист прав меншості на отримання дивідендів здійснюється через принцип “fairness” (справедливості) у межах концепції протидії зловживанню правом. У Великій Британії Закон про компанії 2006 р.¹⁸ не передбачає обов’язкової виплати дивідендів, однак згідно зі ст. 994, акціонер може звернутися до суду з вимогою до директорів компанії відшкодування завданих їм збитків, якщо справи компанії ведуться несправедливо, на шкоду його інтересам, наприклад, у разі неправомірного використання активів компанії директорами, необґрунтованої невиклати дивідендів. Суди наділені широкими повноваженнями і мають право зобов’язати мажоритарних акціонерів викупити акції міноритарних акціонерів за справедливою вартістю, а також прийняти рішення про примусову ліквідацію компанії¹⁹ у крайніх випадках згідно з розділом 122(1)(g) Закону про неплатоспроможність 1986 р. У США прийняття рішення про виплату дивідендів належить до компетенції ради директорів, а не акціонерів. Акціонери можуть у судовому порядку вимагати стягнення дивідендів або відшкодування збитків, завданих неправомірною бездіяльністю ради директорів, якщо доведуть, що відмова від виплати дивідендів є необґрунтованою, зловживанням довірою, а корпорація має достатньо прибутку для виплати дивідендів.

Перша спроба в Україні гарантувати в законі право акціонерів на отримання дивідендів була здійснена в прикінцевих положеннях Закону України “Про Державний бюджет України на 2010 рік” від 27.04.2010²⁰, якими було внесено зміни до ст. 30 Закону про АТ та встановлено обов’язок АТ здійснювати виплату дивідендів з чистого прибутку звітного року та/або нерозподіленого прибутку в розмірі не менше 30 %. Зміни були визнані неконституційними Рішенням Конституційного Суду № 22-рп/2010 від 30.11.2010²¹, оскільки це питання не належить до предмета регулювання закону про державний бюджет.

¹⁷ Swiss Civil Code of 10 December 1907. Part Five: The Code of Obligations <<https://www.admin.ch/opc/en/classified-compilation/19070042/index.html>> (accessed 26.08.2025).

¹⁸ Companies Act 2006 <<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/contents>> (accessed 26.08.2025).

¹⁹ О Кібенко, *Європейське корпоративне право на етапі фундаментальної реформи: перспективи використання європейського законодавчого досвіду у правовому полі України* (Страйд 2005) 224.

²⁰ Про Державний бюджет України на 2010 рік: Закон України від 27 квітня 2010 р. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2154-17>> (дата звернення 25.08.2025).

²¹ Рішення Конституційного Суду № 22-рп/2010 від 30.11.2010 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v022p710-10#Text>> (дата звернення 25.08.2025).

Пізніше аналогічні зміни до корпоративного законодавства не ухвалювались, однак особливості корпоративного управління та розподілу прибутку в АТ, понад 50 % акцій яких належить державі, було визначено Законом України “Про управління об’єктами державної власності”.

Розпорядження активами АТ має відповідати принципам ефективного корпоративного управління та прозорості (ч. 3 ст. 1 Закону про АТ). Управління АТ, акції яких належать державі або територіальній громаді, здійснюється з урахуванням особливостей, установлених спеціальними законами. Управляючи об’єктами державної власності, Кабінет Міністрів України затверджує Політику державної власності та Державну дивідендну політику²² (ч. 2 ст. 5 Закону України “Про управління об’єктами державної власності”).

Наглядові ради господарських товариств з державною часткою до 15 березня наступного за звітним року відповідно до Державної дивідендної політики, затвердженої КМУ, надають акціонерам пропозиції щодо визначення розміру частини чистого прибутку, що спрямовується на виплату дивідендів за результатами фінансово-господарської діяльності товариства у відповідному році.

Загальні збори акціонерів (учасників) господарського товариства, у статутному капіталі якого 50 і більше відсотків акцій (часток) належать державі, затверджують розмір частини чистого прибутку, що спрямовується на виплату дивідендів за результатами фінансово-господарської діяльності товариства у відповідному році, відповідно до Державної дивідендної політики (ч. 5 ст. 11 Закону України “Про управління об’єктами державної власності”). Це відповідає ч. 2 ст. 34, п. 22 ч. 2 ст. 39 Закону про АТ, які передбачають, що рішення про виплату дивідендів та їх розмір за простими акціями ухвалюється загальними зборами, що належить до їх виключної компетенції. Водночас у разі якщо держава є єдиним акціонером (учасником), функції з управління корпоративними правами держави виконуються відповідно до закону безпосередньо, без скликання загальних зборів акціонерів (учасників) (ч. 4 ст. 11 Закону України “Про управління об’єктами державної власності”).

Вищий орган управління підприємства або товариства приймає рішення про виплату дивідендів (відрахування частини чистого прибутку) у розмірі не менше 75 % чистого прибутку підприємства (товариства з контрольною часткою держави) за відповідний звітний період. Спеціальними законами або рішеннями Кабінету Міністрів України може бути визначений інший розмір виплати дивідендів (частини чистого прибутку) на користь держави, але не менше 30 % (п. 6 Державної дивідендної політики).

²² Деякі питання Політики державної власності: постанова Кабінету Міністрів України від 29 листопада 2024 р. № 1369 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1369-2024-%D0%BF#Text>> (дата звернення 25.08.2025).

Рішення про нарахування дивідендів повинно бути ухвалено загальними зборами АТ з державною часткою не пізніше 30 квітня року, наступного за звітним (ч. 5 ст. 11 Закону України “Про управління об’єктами державної власності”).

Господарські товариства, у статутному капіталі яких є корпоративні права держави, та господарські товариства, 50 і більше відсотків акцій (часток) яких належать господарським товариствам, частка держави в яких становить 100 % (крім тих, що визначені ч. 1 цієї статті), які не ухвалили рішення про нарахування дивідендів до 1 травня року, що настає за звітним, сплачують до державного бюджету та іншим учасникам господарського товариства пропорційно розміру їх акцій (часток) у статутному капіталі господарського товариства частину чистого прибутку в розмірі, визначеному за базовими нормативами відрахування частки прибутку, що спрямовується на виплату дивідендів, установлених на відповідний рік, але не менше 90 %, до 1 липня року, що настає за звітним (ст. 21 Закону України “Про Державний бюджет України на 2021 рік”, ст. 20 Закону України “Про Державний бюджет України на 2022 рік”, ст. 20 Закону України “Про Державний бюджет України на 2023 рік”, ст. 20 Закону України “Про Державний бюджет України на 2024 рік”, ст. 19 Закону України “Про Державний бюджет України на 2025 рік”).

Зазначене регулювання порядку розподілу чистого прибутку в АТ з державною часткою та обов’язкового направлення його частини на виплату акціонерам є усталеним і послідовно застосовується державою після ухвалення Рішення Конституційного Суду України № 8-р(І)/2020 від 22.07.2020²³.

Такий підхід законодавця зумовлений тим, що частина чистого прибутку та дивіденди на державну частку в АТ з державною часткою є складовою доходів державного бюджету (п. 17 ч. 2 ст. 29 Бюджетного кодексу України²⁴) і не може залежати від волі акціонерів (їх більшості) і дій / бездіяльності органів управління АТ щодо скликання / нескликання, проведення / не проведення загальних зборів акціонерів, прийняття / неприйняття рішення про нарахування та виплату дивідендів.

Отже, право на отримання частини чистого прибутку гарантоване акціонеру (державі та іншим фізичним та юридичним особам) законом і не залежить від рішення загальних зборів акціонерів про розподіл чистого прибутку й направлення його частини на виплату дивідендів. Дивідендна політика держави свідчить про відсутність у акціонерів (учасників) товариства з державною часткою права на власний розсуд розпоряджатись чистим прибутком. Якщо загальні збори не скликаються або не проводяться через відсутність кворуму, або рішення про виплату дивідендів не прийнято до

²³ Рішення Конституційного Суду України від 22.07.2020 № 8-р(І)/2020 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va08p710-20#Text>> (дата звернення 26.08.2025).

²⁴ Бюджетний кодекс України: Закон України від 8 липня 2010 р. № 2456-VI <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>> (дата звернення 26.08.2025).

1 травня, частина чистого прибутку виплачується акціонерам на підставі закону за рішенням виконавчого органу або наглядової ради. Аналогічна пропозиція щодо обмеження виключної компетенції загальних зборів ухвалювати рішення про виплату дивідендів у більшому розмірі, аніж запропонований наглядовою радою, та закріплення повноваження наглядової ради приймати рішення про виплату дивідендів у разі неможливості скликати загальні збори корпорації або відсутності кворуму для прийняття рішення про виплату дивідендів у встановлений строк, висловлювалась М. Богуш²⁵.

У постанові Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 04.09.2019 у справі № 910/10585/18²⁶ зазначено, що особливості управління корпоративними правами держави визначені у Законі України “Про управління об’єктами державної власності”. Господарські товариства, у статутному фонді яких є корпоративні права держави, у силу закону у разі неприйняття рішення про виплату дивідендів за підсумками календарного року повинні виплачувати частину чистого прибутку у розмірі базових нормативів, установленому КМУ. Поняття “дивіденди”, що вживається, та “частина прибутку”, що вживається у абз. 6 та 8 ч. 5 ст. 11 Закону України “Про управління об’єктами державної власності”, очевидно схожі за своїм змістом. Відповідно до закону “дивіденди” і є частиною чистого прибутку АТ, що виплачується акціонеру з розрахунку на одну належну йому акцію певного типу та/або класу (ст. 30 Закону про АТ). Водночас такі поняття не слід ототожнювати, оскільки відповідно до абз. 8 ч. 5 ст. 11 Закону України “Про управління об’єктами державної власності” обов’язкова сплата частини чистого прибутку до державного бюджету у розмірі базових нормативів, установленому КМУ, є прямим наслідком неприйняття рішення про виплату дивідендів. Аналогічна правова позиція викладена в постанові від 02.02.2023 у справі № 910/10164/21²⁷.

У постанові Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 27.01.2022 у справі № 820/296/17 зазначено: Законом України “Про управління об’єктами державної власності”, зокрема ч. 5 ст. 11 та ст. 11¹ передбачено випадки, коли частина чистого прибутку (доходу) суб’єкта господарювання спрямовується на виплату дивідендів, так і випадки, коли частина чистого прибутку (доходу) суб’єкта господарювання сплачується до бюджету безвідносно до виплати дивідендів. Отже, поняття “частина чистого прибутку (доходу)” та “сума нарахованих і сплачених дивідендів” не є тотожними. Обов’язок з виплати частини чистого прибутку виникає на підставі безпосередньо Закону (а не рішення загальних зборів акціонерів)²⁸.

²⁵ М. Богуш, ‘Захист прав та інтересів суб’єктів корпоративних правовідносин’ (дис к. ю. н., 2018) 167.

²⁶ Постанова Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 04.09.2019 у справі № 910/10585/18 <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/84039578>> (дата звернення 26.08.2025).

²⁷ Постанова Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 02.02.2023 у справі № 910/10164/21 <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/108765785>> (дата звернення 26.08.2025).

²⁸ Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 26.07.2022 у справі № 820/296/17 <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/103034042>> (дата звернення 26.08.2025).

Відповідно до ч. 1 ст. 34 Закону про АТ умови виплати дивідендів щодо строків, способу та суми дивідендів, мають бути однаковими для власників акцій одного типу та класу. Однак строк і спосіб виплати дивідендів на частку держави та іншим акціонерам у АТ з державною часткою відрізняється: на частку держави виплата дивідендів здійснюється – не пізніше 1 липня, а для АТ, які складають і подають консолідовану фінансову звітність – не пізніше 30 липня року, що настає за звітним (ч. 5 ст. 11 Закону України “Про управління об’єктами державної власності”); іншим акціонерам – протягом 6 місяців з дати ухвалення рішення загальними зборами про виплату дивідендів (ч. 3 ст. 34 Закону про АТ). Дивіденди та частина чистого прибутку на державну частку виплачуються безпосередньо до Державного бюджету України; іншим акціонерам – через депозитарну систему України (ПАТ і банки) або безпосередньо на рахунки акціонерів. Спосіб виплати дивідендів визначається відповідним рішенням загальних зборів акціонерів. Спосіб виплати частини чистого прибутку акціонерам, іншим, ніж держава, законом не визначено. Тому АТ з державною часткою вправі виплачувати частину чистого прибутку безпосередньо акціонерам (на рахунок у банківській установі), через депозитарну систему або шляхом внесення належних до виплати сум у депозит нотаріуса (ст. 537 ЦК України).

Законом України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення корпоративного управління”²⁹ від 22.02.2024 було запроваджено консолідовану виплату дивідендів дочірніми підприємствами та господарськими товариствами з державною часткою 50 і більше відсотків акцій (часток) належать державі, на користь материнської компанії на виконання рекомендацій ОЕСР щодо рівних умов корпоративного управління та розподілу прибутку для АТ з державною часткою та приватних компаній. Відповідно до Принципів ОЕСР щодо корпоративного управління³⁰ дивіденди консолідуються на рівні материнської компанії.

Однак, ухвалюючи непрофільний закон³¹, Верховна Рада України внесла зміни, які передбачають, що господарські товариства, у статутному капіталі яких є корпоративні права держави, набуті в результаті примусового відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного стану відповідно до Закону України “Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного

²⁹ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення корпоративного управління: Закон України від 22 лютого 2024 р. № 3587-IX <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3587-IX#Text>> (дата звернення 26.08.2025).

³⁰ Міжнародні та національні стандарти корпоративного управління (збірник кодексів та принципів) (Міжнародна фінансова корпорація, 2002) <http://pmguinfo.dp.ua/images/documents/korp_otnosheniya/stand_korp_upravlenija.pdf> (дата звернення 26.08.2025).

³¹ Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей експорту окремих видів товарів у період дії воєнного стану: Закон України від 9 травня 2024 р. № 3706-IX <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3706-20#n124>> (дата звернення 26.08.2025).

стану”³², та акціонером (учасником) яких є господарські товариства, у статутному капіталі кожного з яких 50 % і більше акцій належать державі, сплачують дивіденди безпосередньо до державного бюджету у строк не пізніше 1 липня року, що настає за звітним. Тобто материнські компанії АТ з державною часткою (фактично йдеться про АТ “НАК ‘Нафтогаз України’”, якому належить 50 % + 1 акція АТ “Укрнафта”, а інші акції було реквізовано в міноритарних акціонерів на користь держави в особі Міністерства оборони України) з 09.05.2024 не мають права на отримання дивідендів як акціонер.

Суб’єкти управління об’єктами державної власності забезпечують реалізацію дивідендної політики держави в господарських товариствах, у яких є корпоративні права держави, шляхом здійснення відповідних заходів щодо прийняття в межах корпоративних прав держави рішень про визначення розміру, порядку та строків виплати дивідендів згідно з установчими документами та законом.

Власність зобов’язує (ст. 319 ЦК України). Законне управління державою своїм майном (акціями) не може здійснюватися на шкоду або шляхом дискримінації права власності інших осіб (міноритарних акціонерів).

Корпоративне законодавство України закріплює принцип добросовісності, розумності (ч. 3 ст. 92 ЦК України), належної поінформованості та лояльності як обов’язок посадових осіб АТ діяти в інтересах товариства та всіх його акціонерів, у межах повноважень, наданих їм статутом АТ і законодавством (ст. 89 Закону про АТ). Відповідно до розділу II Принципів корпоративного управління ОЕСР система корпоративного управління повинна забезпечувати однаково справедливе ставлення до акціонерів, включаючи дрібних та іноземних, власників одного класу акцій. Усі акціонери повинні мати можливість удаватися до ефективних засобів захисту в разі порушення їхніх прав. У розділі IV Принципів Європейської асоціації торговців цінними паперами акціонери власники контрольного пакета акцій повинні враховувати інтереси дрібних акціонерів³³.

Водночас практика свідчить, що обов’язок діяти добросовісно й розумно в найкращих інтересах усіх акціонерів систематично порушується органами управління АТ з державною часткою при розподілі чистого прибутку та виплаті дивідендів (частини чистого прибутку), що яскраво демонструє ПАТ “УКРНАФТА”.

У ПАТ “УКРНАФТА” понад 50 % акцій належать НАК “Нафтогаз України”, частка держави в якому становить 100 %.

Відповідно до Статуту АТ “УКРНАФТА” всі емітовані акції є простими іменними; привілейованих акцій не випускалось. Отже, всі акціонери АТ “УКРНАФТА” мають рівні права. Однак жодного року дивіденди / ча-

³² Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану: Закон України від 17 травня 2012 р. № 4765-VI <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4765-17#Text>> (дата звернення 26.08.2025).

³³ Міжнародні та національні стандарти корпоративного управління (н 30).

стина чистого прибутку не були виплачені міноритарним акціонерам АТ “УКРНАФТА” добровільно в порядку та строки, визначені законом.

Так, загальними зборами ПАТ “Укрнафта” (протокол № 26 від 14.06.2018) було ухвалено рішення: “Оскільки загальні збори Товариства не прийняли рішення про нарахування дивідендів за 2017 до 01.05.2018 сплатити до Державного бюджету України до 01.07.2018 частину чистого прибутку Товариства за 2017 рік, визначену відповідно до ч. 5 ст. 11 Закону “Про управління об’єктами державної власності”. Дивіденди не нараховувати у зв’язку із наявністю значної заборгованості Товариства з податків і зборів. Решту чистого прибутку спрямувати на погашення заборгованості Товариства з податків та зборів”. На виконання цього рішення загальних зборів акціонерів частина чистого прибутку ПАТ “УКРНАФТА” за 2017 р. була виплачена тільки на частку одного акціонера – АТ “НАК ‘Нафтогаз України” до Державного бюджету України.

Не погодившись з таким рішенням, міноритарні акціонери ПАТ “УКРНАФТА” звернулись з позовом до суду (спір у справі № 910/10585/18) і просили визнати недійсним рішення загальних зборів ПАТ “Укрнафта” в частині абзаців 2 і 3 “Дивіденди не нараховувати у зв’язку із наявністю значної заборгованості Товариства з податків і зборів. Решту чистого прибутку спрямувати на погашення заборгованості Товариства з податків та зборів”; визнати право позивачів на отримання дивідендів за результатами фінансово-господарської діяльності ПАТ “Укрнафта” за 2017 р. у розрахунку 1,4075 грн за 1 акцію; зобов’язати ПАТ “Укрнафта” вчинити дії щодо виплати дивідендів позивачам через депозитарну систему України.

На обґрунтування позовних вимог посилались на те, що оскаржуване рішення порушує вимоги статей 13, 21, 22, 24, 41, 55 Конституції України³⁴, статей 88, 167 Господарського кодексу України³⁵, статей 13, 16, 116 ЦК України, статей 2, 20, 25, 30, 33 Закону України “Про АТ”, ч. 5 ст. 11 Закону “Про управління об’єктами державної власності”, статей 2, 6 Закону “Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні”, принцип рівності акціонерів-власників простих акцій і корпоративне право позивачів як власників простих акцій на отримання дивідендів нарівні з ПАТ “НАК ‘Нафтогаз України””. Законне управління державою своїм майном не може здійснюватися на шкоду або шляхом дискримінації права власності інших власників (акціонерів). Норма абз. 8 ч. 5 ст. 11 Закону “Про управління об’єктами державної власності” спрямована на захист інтересів держави у випадку нескликання і непроведення загальних зборів акціонерів або невключення питання про розподіл прибутку до порядку денного не повинна використовуватись

³⁴ Конституція України від 28 червня 1996 р. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>> (дата звернення 26.08.2025).

³⁵ Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 436-IV (втратив чинність на підставі Закону № 4196-IX від 09.01.2025) <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>> (дата звернення 26.08.2025).

на шкоду акціонерам, якщо загальні збори акціонерів скликаються, проводяться й на них вирішується питання про розподіл прибутку, незважаючи на дату проведення таких зборів.

Рішенням Господарського суду міста Києва, залишеним без змін постановою Північного апеляційного господарського суду та Верховного Суду у справі № 910/10585/18³⁶, у позові було відмовлено. Виникнення обов'язку товариства сплатити на користь акціонера дивіденди нормами чинного законодавства пов'язується з фактом прийняття загальними зборами акціонерів рішення про таку виплату. Загальні збори акціонерів ПАТ “Укрнафта” рішення про виплату дивідендів не ухвалювали, у зв'язку з чим на підставі ч. 5 ст. 11 Закону “Про управління об'єктами державної власності” було прийнято рішення про сплату до Державного бюджету частини чистого прибутку Товариства. Рішення загальних зборів відповідає закону; позивачами не доведено існування жодної з безумовних підстав для визнання його недійсним. Правомірне законне очікування щодо отримання дивідендів виникає тільки за умови, якщо відповідне рішення про виплату дивідендів прийнято загальними зборами.

Зазначені рішення стали підставою конституційної скарги до Конституційного Суду. Конституційний Суд України Рішенням від 22.07.2020 № 8-р(І)/2020³⁷ визнав абз. 8 ч. 5 ст. 11 Закону України “Про управління об'єктами державної власності” таким, що не відповідає Конституції України, оскільки, визначаючи правові основи управління об'єктами державної власності, законодавець не передбачив можливості спрямування частини чистого прибутку на користь всіх учасників у разі неприйняття рішення про нарахування дивідендів. Це нормативне регулювання ставило державу в привілейоване становище порівняно з іншими учасниками господарської організації державного сектору економіки, і було визнане дискримінаційним.

На підставі Рішення Конституційного Суду України від 22.07.2020 № 8-р(І)/2020 міноритарний акціонер звернувся з пропозицією про внесення до порядку денного загальних акціонерів питання про перерозподіл чистого прибутку за 2017 р. і виплату дивідендів міноритарним акціонерам нарівні з виплаченими АТ “НАК ‘Нафтогаз України’”. Ця пропозиція була включена до порядку денного загальних зборів акціонерів, скликаних на 17.02.2022 (питання № 16). Однак представник АТ “НАК ‘Нафтогаз України’” проголосував “проти” і рішення не було прийнято³⁸, що є зловживання правом на пропорційний розподіл чистого прибутку на користь усіх акціонерів.

³⁶ Постанова Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 04.09.2019 у справі № 910/10585/18 (н 26).

³⁷ Рішення Конституційного Суду України від 22.07.2020 № 8-р(І)/2020 (н 23).

³⁸ Протокол позачергових загальних зборів акціонерів ПАТ “УКРНАФТА” № 32 від 17 лютого 2022 р. <<https://www.ukrnafta.com/protokoli-zagalnix-zbor%D1%96v-akcz%D1%96oner%D1%96v>> (дата звернення 25.08.2025).

Розподіл чистого прибутку за 2018 р. здійснювався в ПАТ “Укрнафта” за рішенням річних загальних зборів акціонерів від 18.05.2021 (протокол № 31)³⁹. На виконання ч. 5 ст. 11 Закону України “Про управління об’єктами державної власності” вирішено скерувати на виплату дивідендів за простими акціями частину чистого прибутку в сумі 1 931 619 526,20 грн, що становить 30 % чистого прибутку Товариства за 2018 р. за даними річної фінансової звітності, підтвердженої аудиторським висновком. Нараховані за 2018 р. дивіденди, що припадають на 1 просту акцію, затверджено у розмірі 35,62 грн.

ПАТ “Укрнафта” виплатило дивіденди за 2018 р. на частку АТ “НАК ‘Нафтогаз України’” до Державного бюджету України в строк до 1.07.2021, однак міноритарним акціонерам у шестимісячний строк з дати ухвалення рішення загальними зборами акціонерів (до 17.11.2021) дивіденди не виплатило.

Для виплати дивідендів через депозитарну систему АТ перераховує на грошовий рахунок Центрального депозитарію в НБУ суму дивідендів у повному обсязі або частками, якщо це передбачено рішенням загальних зборів або наглядової ради. У разі перерахування АТ Центральному депозитарію коштів для виплати не всім особам, які мають право на отримання дивідендів, без збереження пропорційності, Центральний депозитарій відмовляє у взятті до виконання такого розпорядження. З урахуванням зазначеного ПАТ “НДУ” повернув ПАТ “УКРНАФТА” кошти, перераховані траншами 23.12.2021, 29.12.2021 та 11.02.2022 для виплати дивідендів окремим групам акціонерів без дотримання принципу пропорційності. Виплату дивідендів усім міноритарним акціонерам ПАТ “УКРНАФТА” не вчинило, посилаючись на відсутність ідентифікації частини акціонерів, що унеможлиблює виконання функцій податкового агента, неможливість виплати дивідендів безпосередньо акціонерам, оскільки ПАТ за законом має виплачувати дивіденди тільки через депозитарну систему, та уступку окремими акціонерами права вимоги на отримання дивідендів. Це зумовило численні судові спори за позовами міноритарних акціонерів про стягнення дивідендів за 2018 р., інфляційних втрат та 3 % річних за несвоєчасне виконання грошового зобов’язання на підставі ч. 2 ст. 625 ЦК України.

Розподіл чистого прибутку за 2020 р. здійснювався в ПАТ “Укрнафта” за рішенням річних загальних зборів акціонерів від 18.05.2021 (протокол № 31). Вирішено: ‘Оскільки Товариством не прийнято рішення про виплату дивідендів до 1 травня 2021 року, дивіденди не нараховувати, прибуток розподілити відповідно до вимог статті 21 Закону України “Про Державний бюджет України на 2021 рік”. 26 травня 2021 р. на підставі рішення загальних зборів та рішення Правління ПАТ “Укрнафта” від 20.05.2021 (протокол

³⁹ Протокол річних загальних зборів акціонерів ПАТ “УКРНАФТА” № 31 від 18 травня 2021 р. <https://www.ukrnafta.com/data/Investor_docs/25.05.2021/Protokol%20Zboriv%2018.05.2021.pdf> (дата звернення 25.08.2025).

№ 6/1 від 20.05.2021) ПАТ “УКРНАФТА” подало до податкового органу розрахунок частини чистого прибутку (доходу), дивідендів на державну частку, де задекларовано до сплати 1 921 167 072, 00 грн частини чистого прибутку за 2020 р. на пакет акцій НАК “Нафтогаз України”. Ці кошти було сплачено до Державного бюджету України до 1.07.2021. Однак міноритарним акціонерам частину чистого прибутку за 2020 р. ПАТ “УКРНАФТА” не сплатила, не визнає їх право на отримання частини прибутку у формі іншої, ніж дивіденди.

Відповідно до правової позиції Верховного Суду в постанові від 30.08.2023 у справі № 910/9326/22⁴⁰ позивач, як акціонер ПАТ “Укрнафта”, має право на частину чистого прибутку відповідно до кількості належних йому акцій. Порядок виплати акціонерам частини чистого прибутку встановлений ст. 21 Закону України “Про Державний бюджет України на 2021 рік”.

У п. 57 постанови Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 24.10.2023 у справі № 910/9143/22⁴¹ вказано, що строки здійснення виплат ‘визначені безпосередньо в ч. 2 ст. 21 Закону України “Про Державний бюджет України на 2021 рік”’. У наведеній нормі вказано, що частина чистого прибутку сплачується (за умови неприйняття рішення про виплату дивідендів до 01 травня 2021 року) до державного бюджету та іншим учасникам господарського товариства до 01 липня року, що настає за звітним».

У пунктах 86–88 постанови Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 19.03.2024 у справі № 910/5357/23⁴² щодо аргументів Скаржника, згідно з якими акція, як цінний папір, посвідчує право на отримання лише дивідендів, тоді як предметом спору є частина чистого прибутку, колегія суддів звертає увагу, що відповідно до ст. 30 Закону про АТ від 17.09.2008 № 514-VI та ст. 34 Закону про АТ від 27.07.2022 № 2465-IX дивіденд – це частина чистого прибутку АТ, що виплачується акціонерів з розрахунку на одну належну йому акцію певного типу та/або класу. Отже, поняття “частина чистого прибутку” використовується законодавцем для визначення та розкриття змісту поняття “дивіденди”. Стаття 21 Закону України “Про Державний бюджет України на 2021 рік” чітко передбачає, що частина чистого прибутку сплачується до державного бюджету та іншим учасникам господарського товариства пропорційно розміру їх акцій (часток) у статутному капіталі.

⁴⁰ Постанова Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 30.08.2023 у справі № 910/9326/22 <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/113233364>> (дата звернення 26.08.2025).

⁴¹ Постанова Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 24.10.2023 у справі № 910/9143/22 <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/114528072>> (дата звернення 26.08.2025).

⁴² Постанова Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 19.03.2024 у справі № 910/5357/23 <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/117847859>> (дата звернення 26.08.2025).

Натепер формується судова практика щодо розподілу чистого прибутку АТ “УКРНАФТА” за 2021 р., останній до реквізиції акцій міноритарних акціонерів.

З інформації, наявної на вебсайті ПАТ “Укрнафта” та у Загальнодоступній інформаційній базі даних про ринок цінних паперів (smida.gov.ua), рішення про нарахування дивідендів за 2021 р. до 1 травня 2022 р. загальними зборами не ухвалювалось. Отже, у АТ “УКРНАФТА” з норми закону (абз. 2 ст. 20 Закону України “Про Державний бюджет України на 2022 рік”) виникло зобов’язання щодо виплати до Державного бюджету України на частку АТ “НАК ‘Нафтогаз України” та міноритарними акціонерами пропорційно їх частці в статутному капіталі частини чистого прибутку в розмірі не менше 90 % чистого прибутку за 2021 р. та в строк не пізніше 1 липня 2022 р.

Скликання річних загальних зборів акціонерів, прийняття рішення про розподіл прибутку та виплату дивідендів належить до виключної компетенції Наглядової ради (ради директорів) (п. 2, 3 ч. 2 ст. 52 Закону про АТ від 17.09.2008, ч. 2 ст. 72 Закону про АТ від 27.07.2022). До порядку денного річних загальних зборів акціонерів обов’язково вноситься питання щодо порядку розподілу чистого прибутку та виплати дивідендів (ч. 2 ст. 32 Закону про АТ від 17.09.2008, ч. 2 ст. 34 Закону про АТ від 27.07.2022).

У строк до 1 травня 2022 р. загальні збори ПАТ “Укрнафта” не були скликані Наглядовою радою й не були проведені, тому рішення про виплату акціонерам дивідендів за 2021 р. загальними зборами не ухвалено. На основі інформації, розміщеної на вебсайті ПАТ “УКРНАФТА” та на smida.gov.ua, не було прийнято таке рішення і пізніше впродовж наступних років.

З 7.11.2022 унаслідок застосування реквізиції акції ПАТ “Укрнафта” було списано центральним депозитарієм (ПАТ “НДУ”) з рахунків акціонерів, крім АТ “НАК ‘Нафтогаз України”. ПАТ “Укрнафта” стало 100 % державним АТ (АТ “НАК ‘Нафтогаз України” (суб’єкт управління часткою – держава в особі КМУ) – 27 114 256 простих іменних акцій – 50,000002 % статутного капіталу та держава в особі Міністерства оборони – 27 114 254 простих іменних акцій – 49,999998 %). Такий стан зберігається і на час публікації.

Відповідно до ч. 4 ст. 11 Закону України “Про управління об’єктами державної власності”, якщо держава є єдиним акціонером (учасником), функції з управління корпоративними правами держави виконуються безпосередньо, без скликання загальних зборів акціонерів (учасників). У таких випадках рішення вищого органу управління – загальних зборів акціонерів заміняє рішення наглядової ради або виконавчого органу.

Рішення щодо розподілу чистого прибутку за 2021 р. і виплата його частини на частку АТ “НАК ‘Нафтогаз України” пропорційно кількості належних акцій, було ухвалено без скликання загальних зборів акціонерів виконавчим органом ПАТ “УКРНАФТА” (рішенням Правління протокол № 17Н від 11.04.2022). 11.04.2022 здійснено авансове перерахування частини

чистого прибутку за 2021 р. у сумі 450 000 000,00 грн на виконання ст. 20 Закону України “Про Державний бюджет України на 2022 рік” та розпорядження КМУ від 25.03.2022 № 244-р⁴³. 08.12.2022 ПАТ “УКРНАФТА” склало й подало до Центрального міжрегіонального управління ДПС по роботі з великими платниками податків Розрахунок частини чистого прибутку (доходу), дивідендів на державну частку, де задекларувало до виплати до Державного бюджету України 1 093 521 194, 00 грн на частку АТ “НАК ‘Нафтогаз України’”. Платіжними дорученнями від 11.04.2022, 08.08.2022, 15.08.2022, 28.12.2023 частину чистого прибутку (доходу) за 2021 р. на частку АТ “НАК ‘Нафтогаз України’” було виплачено в повному обсязі.

Право міноритарних акціонерів на отримання частини чистого прибутку за 2021 р. нарівні з АТ “НАК ‘Нафтогаз України’” ПАТ “УКРНАФТА” не визнає, аргументуючи виплату частини чистого прибутку на частку АТ “НАК ‘Нафтогаз України’” виконанням податкового зобов’язання, яке не породжує зобов’язання перед приватними акціонерами. Аналогічна точка зору висловлювалась у науковій літературі щодо фінансово-правового, фіскального режиму сплати частини чистого прибутку (доходу) державними унітарними підприємствами за способом розрахунку, порядком сплати, метою та напрямом спрямування – до Державного бюджету України та способом забезпечення виконання грошового зобов’язання⁴⁴. Однак ми підтримуємо правову позицію, що види податків і зборів визначені Податковим кодексом України і їх перелік є вичерпним. Правова природа частини чистого прибутку, що виплачується державі як акціонерів АТ (власнику акцій), має зобов’язальний характер. Доходна частина Державного бюджету України формується не тільки за рахунок податків і зборів, а й інших джерел (наприклад, орендна плата). Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду в постанові від 13.10.2020 у справі № 640/19757/19⁴⁵, аналізуючи поняття “грошове зобов’язання” і “податкове зобов’язання” (пп. 14.1.39 п. 14.1 ст. 14, ст. 36 Податкового кодексу України⁴⁶) вказав, що частина чистого прибутку не є податковим платежем у розумінні норм кодексу. Цей платіж, хоча і є обов’язковим, але не віднесений ні до загальнодержавних податків і зборів, ні до місцевих податків.

Відповідно до змісту аудиторських висновків за 2021 і 2022 рр. АТ “УКРНАФТА” визнало зобов’язання з виплати дивідендів усім акціонерам у розмірі не менше 30 %, але органи управління не виплачують частину

⁴³ Деякі питання виплати дивідендів суб’єктами господарювання державного сектору економіки у 2022 році: розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.03.2022 № 244-р <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/244-2022-%D1%80#Text>> (дата звернення 26.08.2025).

⁴⁴ Н Якимчук, Ю Хапко, ‘Правове регулювання сплати частини чистого прибутку (доходу) державних унітарних підприємств до Державного бюджету України’ [2023] 3 Юридичний науковий електронний журнал 600–603.

⁴⁵ Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 13.10.2020 у справі № 640/19757/19 <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/92173084>> (дата звернення 26.08.2025).

⁴⁶ Податковий кодекс України: Закон України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>> (дата звернення 26.08.2025).

чистого прибутку міноритарним акціонерам упродовж 2022–2025 рр. Такі дії органів управління АТ “УКРНАФТА” і мажоритарного акціонера є дискримінаційними, суперечать абз. 2 ст. 20 Закону України “Про Державний бюджет України на 2022 рік”. Виплата частини прибутку за 2021 р. за законом має бути здійснена всім акціонерам ПАТ “Укрнафта”, які обліковувались у реєстрі акціонерів станом на 1.07.2022, пропорційно кількості належних їм акцій.

У рішенні Господарського суду міста Києва від 26.11.2024 у справі № 910/6208/24⁴⁷, залишеному без змін постановою Північного апеляційного господарського суду від 05.05.2025, суд вказав, що положення ст. 20 Закону України “Про Державний бюджет України на 2022 рік” установлюють строк та механізм розподілу частини чистого прибутку між акціонерами, за відсутності прийнятого рішення загальних зборів у порядку Закону про АТ, з метою недопущення необґрунтованого зволікання АТ з прийняттям відповідного рішення про розподіл дивідендів і захист “правомірних очікувань” акціонерів на отримання частини прибутку. Акціонери ПАТ “Укрнафта” мають право на частину чистого прибутку за 2021 р., відповідно до кількості належних їм акцій, виходячи із суми чистого прибутку встановленої незалежним аудитором у розмірі 2 430 047 000,00 грн, на підставі положень ст. 20 Закону України “Про Державний бюджет України на 2022 рік”, у зв’язку з невиконанням відповідачем свого обов’язку щодо прийняття рішення про виплату дивідендів у визначений законом строк. Частка чистого прибутку за 2021 р., належна до виплати на одну акцію, повинна вираховуватися за таким алгоритмом 2 430 047 000,00 грн (чистий прибуток за 2021 р. згідно зі звітом) 90 % (відсоток, установлений ст. 20 Закону України “Про Державний бюджет України на 2022 рік”) / 54 228 510 (кількість акцій у статутному капіталі ПАТ “Укрнафта”).

Принцип правової визначеності вимагає чіткості, зрозумілості й однозначності правових норм, зокрема їх передбачуваності (прогнозованості) і стабільності. Єдність однакового застосування закону забезпечує правову визначеність і втілюється шляхом однакового застосування судом того самого закону в подібних справах. Виходячи з принципу верховенства права та правової визначеності суди керуються нормами закону та не можуть відступити від правової позиції, що обов’язкова сплата АТ з державною часткою частини чистого прибутку акціонерам до 1 липня є прямим наслідком неприйняття загальними зборами рішення про виплату дивідендів до 1 травня.

Правові підстави виплати дивідендів і частини чистого прибутку є різними. Підставою для виплати дивідендів є відповідне рішення загальних зборів, яким визначається сума прибутку, яку вирішено спрямувати на ви-

⁴⁷ Рішення Господарського суду міста Києва від 26.11.2024 у справі № 910/6208/24 <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/124764339>> (дата звернення 26.08.2025).

плату дивідендів, порядок та строки такої виплати. Підставою для виплати частини чистого прибутку є норма відповідного закону про державний бюджет за відсутності рішення загальних зборів про виплату дивідендів до 1 травня.

Водночас іноді частину чистого прибутку та дивіденди суди ототожнюють. Так, Верховний Суд у постанові від 06.02.2025 у справі № 910/13331/23⁴⁸ скасував правильні рішення першої та апеляційної інстанцій про стягнення з ПАТ “Укрнафта” частини чистого прибутку за 2021 р. на підставі абз. 2 ст. 20 Закону “Про Державний бюджет на 2022 рік” у зв’язку з відсутністю рішення загальних зборів акціонерів про виплату дивідендів за 2021 р. і направив справу на новий розгляд. Верховний Суд вказав, що аналіз норм ст. 32, пунктів 12, 15, 27 ч. 2 ст. 33 Закону про АТ свідчить, що рішення про виплату дивідендів та їх розмір приймається вищим органом управління товариством – загальними зборами і належить до їх виключної компетенції. Отже, підставою для виплати дивідендів є відповідне рішення загальних зборів, яким визначається сума прибутку, яку вирішено спрямувати на виплату дивідендів, порядок та строки такої виплати. Суд має право ухвалити рішення про стягнення дивідендів лише за наявності рішення загальних зборів юридичної особи про спрямування прибутку на виплату дивідендів, на підставі якого визначаються розмір належних позивачу-учаснику (акціонеру, члену) дивідендів, строки та порядок їх виплати, у разі невиплати господарським товариством дивідендів на підставі рішення загальних зборів або їх виплати в меншому розмірі, ніж передбачено відповідним рішенням. Інакше дії суду призведуть до втручання в господарсько-управлінську діяльність суб’єкта господарювання. Саме загальні збори ПАТ “Укрнафта” в межах наданих їм повноважень ухвалюють рішення про розподіл прибутку за підсумками відповідного року (у цьому випадку 2021 р.), та, зокрема, мають право визначити спосіб розпорядження прибутком товариства в порядку, встановленому ст. 20 Закону України “Про Державний бюджет України на 2022 рік”. Порядок виплати акціонерам частини чистого прибутку (у цьому випадку за 2021 р.) устанавлюється ст. 20 Закону України “Про Державний бюджет України на 2022 рік” у сукупності з рішенням загальних зборів (п. 87, 88).

Ця позиція суду відповідає обмеженому праву на судовий захист, коли з усіх складових захисту підлягає лише одне суб’єктивне право, що входить до складу права на отримання дивідендів, а саме: право на їх виплату⁴⁹; а дивіденд стає боргом товариства перед акціонером лише після його оголошення⁵⁰.

⁴⁸ Постанова Верховного Суду від 06.02.2025 у справі № 910/13331/23 <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125027332>> (дата звернення 26.08.2025).

⁴⁹ Цікало (н 7) 102; Калаур, Гевко (н 8) 181.

⁵⁰ В Мілаш, *Господарське право: курс лекцій: в 2 частинах. Ч. 1.* (Право 2008) 496.

Не заперечуючи рішення загальних зборів акціонерів як юридичну підставу виплати дивідендів за простими акціями, слід звернути увагу на відмінне правове регулювання виплати дивідендів та частини чистого прибутку АТ з державною часткою. Рішення загальні збори ПАТ “Укрнафта” до 1 травня 2022 р. не прийняли. Тому в АТ “Укрнафта” виникло грошове зобов’язання із закону (абз. 2 ст. 20 Закону України “Про Державний бюджет на 2022 рік”), як норми прямої дії, яка є чинною, не скасована, неконституційною не визнавалась, виплатити частину чистого прибутку за 2021 р. у розмірі не менше 90 % чистого прибутку всім акціонерам пропорційно їх частці в статутному капіталі. На частку АТ “НАК ‘Нафтогаз України” це зобов’язання виконано на підставі рішення виконавчого органу (Правління) в повному обсязі. На частку міноритарних акціонерів це зобов’язання не виконано, що зумовило звернення до суду.

Слід урахувати, що міноритарні акціонери не могли скликати загальні збори до 1.05.2022 для ухвалення рішення про розподіл чистого прибутку за 2021 р., оскільки право скликати річні загальні збори належить виключно наглядовій раді. У зв’язку з введенням воєнного стану проведення річних загальних зборів було відстрочено до 31.12.2022⁵¹. Однак рішення про виплату дивідендів в АТ “Укрнафта” не могло бути прийнято після 1.05.2022 з урахуванням вимог абз. 2 ст. 20 Закону України “Про Державний бюджет України на 2022 рік”. Після реквізиції акцій, що відбулось 07.12.2022, ухвалення рішення про розподіл чистого прибутку та виплату його частини за 2021 р. міноритарним акціонерам неможливо. Застосування строків позовної давності за вимогами про стягнення частини чистого прибутку за 2021 р., що обраховуються з 2.07.2022, відновлено з 4 вересня 2025 р.⁵² Рішення виконавчого органу про виплату частини чистого прибутку на частку АТ “НАК ‘Нафтогаз України” дає підстави міноритарним акціонерам вимагати відшкодування збитків шляхом стягнення частини чистого прибутку за 2021 р. пропорційно частці в статутному капіталі.

Водночас важко погодитись з точкою зору, що підставами позову акціонера (учасника) про захист права на отримання дивідендів можуть бути: неможливість скликати загальні збори для розгляду питання щодо виплати дивідендів, невнесення питання щодо виплати дивідендів на розгляд загальних зборів, відсутність рішення загальних зборів щодо виплати дивідендів, ухвалення рішення про виплату дивідендів лише стосовно окремих акціонерів (учасників), оскарження розміру дивідендів, що оголошені до

⁵¹ Щодо особливостей проведення загальних зборів акціонерів та загальних зборів учасників корпоративного інвестиційного фонду на період дії воєнного стану: рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку № 1183 від 19.09.2022 <<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1183863-22#n5>> (дата звернення 26.08.2025).

⁵² Про внесення змін до пункту 19 розділу “Прикінцеві та перехідні положення” Цивільного кодексу України щодо поновлення перебігу позовної давності: Закон України від 14 травня 2025 р. № 4434-IX <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4434-20#Text>> (дата звернення 26.08.2025).

виплати⁵³. Лише рішення про виплату дивідендів або частини чистого прибутку на користь одного акціонера (учасника) з цього переліку може бути об'єктом судового оскарження.

Висновки. Дивідендна політика держави свідчить про відсутність у АТ з державною часткою права на власний розсуд розпоряджатись чистим прибутком. У таких товариствах законом обмежено принцип верховенства загальних зборів та їх виключної компетенції ухвалювати рішення про розподіл чистого прибутку та направлення його частини на виплату дивідендів. За відсутності рішення загальних зборів про виплату дивідендів до 1 травня року, наступного за звітним, виплата частини чистого прибутку здійснюється за рішенням виконавчого органу.

Право брати участь у розподілі прибутку та отримувати дивіденди є корпоративним; право на частину розподіленого чистого прибутку / оголошені дивіденди є зобов'язальним.

Право на отримання дивідендів може бути умовним і безумовним, абсолютним і відносним. Абсолютне безумовне право на отримання фіксованих дивідендів мають власники привілейованих акцій. Абсолютне умовне право на пропорційну частку розподіленого чистого прибутку мають власники простих акцій в АТ з державною часткою. Це право гарантоване законом; умовою є лише наявність чистого прибутку звітної року або нерозподіленого прибутку минулих років. Прийняття або неприйняття рішення загальних зборів про розподіл чистого прибутку та виплату дивідендів впливає на форму (дивіденди / частина чистого прибутку), розмір (дивіденди в розмірі, що визначається щорічно постановою КМУ, але не менше 30 %; частина чистого прибутку в розмірі не менше 90 % чистого прибутку), строки (дивіденди: до 1 (або 30) липня на частку держави та протягом не більш як 6 місяців приватним акціонерам, а частина чистого прибутку: до 1 липня всім акціонерам), спосіб виплати приватним акціонерам (депозитарна система або безпосередньо на рахунки), дату визначення переліку осіб, які мають право на отримання (для дивідендів визначається за рішенням наглядової ради; для частини чистого прибутку – законом не визначена; судова практика дійшла висновку, що такою датою є 1 липня року, наступного за звітним).

Відносне умовне право на отримання дивідендів: мають акціонери – власники простих акцій у інших АТ без державної частки, що реалізується за наявності: 1) чистого прибутку за звітний рік або нерозподіленого прибутку минулих років, 2) рішення загальних зборів акціонерів про розподіл чистого прибутку та виплату дивідендів. У таких АТ загальні збори можуть прийняти рішення не виплачувати дивіденди, а спрямувати чистий прибуток на розвиток виробництва, поповнення резервного фонду, фонду матеріально-го заохочення чи інші цілі.

⁵³ Богущ (н 25) 162.

Право міноритарного акціонера на стягнення частини розподіленого чистого прибутку та оголошених дивідендів підлягає судовому захисту.

Подальшими напрямками дослідження є визначення засобів і способів захисту прав міноритарних акціонерів на отримання частини чистого прибутку.

REFERENCES

Bibliography

Authored books

1. Kibenko O, *Yevropeiske korporatyvne pravo na etapi fundamentalnoi reformy: perspektyvy vykorystannia yevropeiskoho zakonodavchoho dosvidu u pravovomu poli Ukrainy* (Straid 2005) (in Ukrainian).
2. Milash V, *Hospodarske pravo: kurs leksii: V 2 chastynakh. Ch. 1.* (Pravo 2008) (in Ukrainian).

Journal articles

3. Bohush M, 'Problema pravovoho mekhanizmu realizatsii korporatyvnykh prav na otrymattia dyvidendiv' [2013] 95 Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Yurydychni nauky 101 (in Ukrainian).
4. Kalaur I, Hevko V, 'Zdiisnennia ta zakhyst osoboiu korporatyvnoho prava na rozpodil prybutku tovarystva ta otrymattia dyvidendiv' [2023] 4 Yevropeiski perspektyvy 185 (in Ukrainian).
5. Sarakun I, 'Dyvidendy aktsionernoho tovarystva: pohliad na suchasni problemy ta perspektyvy yikh pravovoho vrehuliuвання' [2005] 4 Pryvatne pravo i pidpriemnytstvo 62–66 (in Ukrainian).
6. Smirnov H, 'Korporatyvne (ta zobov'iazalne) pravo na dyvidendy: doktryna ta pravove rehuliuвання' [2022] 7 Yurydychni elektronni naukovy zhurnal 149 (in Ukrainian).
7. Smitiukh A, 'Shchodo pravovoi pryrody prava na dyvidend' [2018] 29 Pravova derzhava 88 (in Ukrainian).
8. Sorochenko A, 'Problemy realizatsii aktsioneramy prava na otrymattia dyvidendiv za zakonodavstvom Ukrainy' [2013] 3 Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Yurydychni nauky 101 (in Ukrainian).
9. Tsikalo V, 'Zdiisnennia i zakhyst prava aktsioneriv na otrymattia dyvidendiv: porivnialno-pravovyi aspekt' [2016] 63 Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya yurydychna 97–112 (in Ukrainian).
10. Yakymchuk N, Khapko Yu, 'Pravove rehuliuвання splaty chastyny chystoho prybutku (dokhodu) derzhavnykh unitarnykh pidpriemstv do Derzhavnogo biudzhetu Ukrainy' [2023] 3 Yurydychni naukovy elektronni zhurnal 600–603 (in Ukrainian).

Theses

11. Bohush M, 'Zakhyst prav ta interesiv sub'ektiv korporatyvnykh pravovidnosyn' (dys k. yu. n., 2018) (in Ukrainian).
12. Smirnov H, 'Korporatyvni prava: osoblyvosti zdiisnennia ta zakhystu' (dys d-ra f-fii Pravo, 2023) (in Ukrainian).
13. Shcherbyna O, 'Pravove stanovyshe aktsioneriv za zakonodavstvom Ukrainy' (avtoref dys k. yu. n, 2001) (in Ukrainian).

Conference papers

14. Kozryeva M, 'Pravo na uchast u rozpodili prybutku hospodarskoho tovarystva', *Problemy tsyvilnoho prava ta protsesu: tezy dop. uchasnykiv nauk.-prakt. konf., prysviach. svitlii pam'iaty O. A. Pushkina* (Kharkiv, KhNUVS 2019) 327–330 (in Ukrainian).

Websites

15. Mizhnarodni ta natsionalni standarty korporatyvnoho upravlinnia (zbirnyk kodeksiv ta pryntsyviv) (Mizhnarodna finansova korporatsiia, 2002) <http://pmguinfo.dp.ua/images/documents/korp_otnosheniya/stand_korp_upravlenija.pdf> (accessed 26.08.2025) (in Ukrainian).

Oleksandra Kolohoida

MINORITY SHAREHOLDERS' RIGHT TO RECEIVE A SHARE
OF THE NET PROFIT IN JOINT-STOCK COMPANIES
WITH A STATE SHARE

ABSTRACT. The author analyzes legislative norms that determine the shareholder right to participate in the distribution of net profit and receive a share of net profit or dividends. The main attention is paid to the implementation of this right in joint-stock companies 50 or more percent of the shares (shares) of which are directly or indirectly owned by the state (joint-stock companies with a state share). In such joint-stock companies, shareholders have the legally guaranteed right to receive a share of the distributed net profit in proportion to their share in the authorized capital.

Further study of the corporate right of shareholders to participate in the distribution of net profit and receive the distributed portion of net profit/dividends is proposed.

The right to receive a part of the net profit and dividends are not identical in terms of legal grounds, procedure, method and terms of implementation. The legal basis for the ordinary shares dividends payment is the general meeting decision. It determines the amount of net profit that is decided to be paid as dividends, the procedure and terms of the payment. The legal basis for the net profit part payment is the norm of the State budget Law and the executive body decision; the condition is the absence of the dividends payment general meeting decision by May, 1 of the year following the reporting year.

The state's dividend policy limits the principle of the general meeting supremacy and its exclusive competence in the issue of the net profit distributing in JSCs with state shares. The author analyzes the law enforcement practice in corporate disputes on the recovery of the part of the net profit and dividends from JSC "UKRNAFTA", decisions of the Constitutional Court of Ukraine and legal conclusions of the Supreme Court on the resolution of corporate disputes on the recovery of the part of the net profit and dividends. The article substantiates the failure to comply with the principles of equality, proportionality and non-discrimination in JSCs with state shares in terms and methods of the net profit payments to the state and minority shareholders.

KEYWORDS: corporate law; commercial litigation; joint-stock companies; shareholder rights; part of the net profit; dividends; dividends policy; the principle of the rule of law; principles of legal certainty; proportionality; equality; non-discrimination; corporate rights abuse.